

OUBZ wobec wojny na Ukrainie i wyzwań regionalnych

Anna Maria Dyner

Przedłużająca się wojna na Ukrainie i związane z nią koszty polityczne i militarne dla Rosji będą osłabiały Organizację Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym (OUBZ). Wojna armeńsko-azerbejdżańska i spory tadżykistańsko-kirgistańskie ujawniły z kolei brak spójności politycznej w ramach organizacji. Zmniejszająca się rola OUBZ może skłonić państwa Azji Centralnej i Kaukazu Południowego do poszukiwania innych partnerów wojskowych, takich jak Chiny i Turcja. Stwarza to także szanse na bliższą współpracę z państwami UE i USA.

Stosunek OUBZ do wojny na Ukrainie i jego źródła. Agresja na Ukrainę nie tylko nie spowodowała konsolidacji członków OUBZ, ale uwidoczniła odrębność interesów poszczególnych państw. OUBZ nie wydała wspólnego oświadczenia w sprawie tzw. specjalnej operacji wojskowej i nie zaoferowała Rosji pomocy militarnej, oficjalnie dlatego, że Rosja się o to nie zwróciła. Gdyby to jednak nastąpiło, członkowie OUBZ musieliby zadeklarować, czy uznają przyłączenie przez Rosję ukraińskich terytoriów z Krymem włącznie (dotychczas żadne państwo organizacji tego nie zrobiło), ponieważ art. 4. traktatu o bezpieczeństwie zbiorowym zakłada wspólną reakcję w przypadku ataku na jednego z sojuszników.

Spośród państw OUBZ jedynie Białoruś otwarcie [wspiera Rosję politycznie i wojskowo](#) (udostępnienie terytorium, szkolenie żołnierzy, dostawy amunicji i uzbrojenia). Pozostałe państwa najczęściej dystansują się od tej wojny. Prezydent Kazachstanu Kasym-Żomart Tokajew w lipcu 2022 r. odmówił [uznania niepodległości](#) tzw. republik ludowych – Ługańskiej i Donieckiej. Kazachstan stanowczo zaprzeczył, że przekazuje Rosji uzbrojenie. Prezydent Kirgistanu Sadyr Dżaparow stwierdził, że państwo to zachowa neutralność w tym konflikcie. Tadżykistan i Armenia nie wspierają Rosji, w piętnujących ją głosowaniach Zgromadzenia Ogólnego ONZ najczęściej wstrzymały się lub nie brały udziału. Dla członków OUBZ otwarte poparcie Rosji mogłoby oznaczać wstrzymanie przez państwa zachodnie pomocy (finansowej, wojskowej i humanitarnej) i inwestycji, które będą coraz bardziej istotne w sytuacji słabnących zdolności Rosji w tym zakresie w związku z przedłużającą się wojną na Ukrainie. Jednocześnie

jednak państwa OUBZ zgodziły się, aby tegoroczna seria najważniejszych ćwiczeń wojskowych – Współdziałanie, Eszelon i Poszukiwanie – odbyła się na terytorium Białorusi, co będzie zwiększało napięcie w regionie.

Wojna na Ukrainie nie jest pierwszym działaniem zbrojnym prowadzonym przez Rosję, wobec którego członkowie OUBZ prezentują odmienne stanowisko. Pierwsze oznaki odrębnego podejścia w OUBZ do działań Rosji było widać po wojnie w Gruzji w 2008 r., kiedy żadne państwo tej organizacji nie wsparło rosyjskich propozycji ustanowienia nowej europejskiej architektury bezpieczeństwa. Odmienne charakter tamtego konfliktu (czas trwania, zaangażowane siły) nie zagroził jednak spójności OUBZ w dłuższej perspektywie.

Napięcia wewnątrz OUBZ. Obok podejścia do wojny na Ukrainie wyzwaniem dla OUBZ są też armeńsko-azerbejdżański spór o Górski Karabach oraz napięcia graniczne między Tadżykistanem a Kirgistanem.

Armeńskie władze 14 września 2022 r. zwróciły się do OUBZ z prośbą o wsparcie w związku z kolejnym [zaostreniem konfliktu](#) o Górski Karabach w 2022 r. i działaniami zbrojnymi przeprowadzonymi przez Azerbejdżan na terytorium Armenii. W odpowiedzi organizacja wysłała jedynie specjalną misję obserwacyjną do Armenii, a po jej zakończeniu wyraziła tylko zaniepokojenie i wezwała obie strony do powstrzymania się od eskalacji. Mimo że Armenia poprosiła o zwiększenie nacisku dyplomatycznego na Azerbejdżan i zaprzestanie sprzedaży mu broni, część członków OUBZ, m.in. Kazachstan i Białoruś, odpowiedziała, że nie zaangażują się w działania przeciw Azerbejdżanowi. Spowodowało to, że Armenia

BIULETYN PISM

zrezygnowała z udziału w ćwiczeniach OUBZ w Kazachstanie w 2022 r. oraz podpisania dokumentu końcowego po listopadowym szczycie tej organizacji. Kryzys w stosunkach Armenii z OUBZ trwa, bowiem odmówiła ona przeprowadzenia ćwiczeń na swoim terytorium i nie obsadziła przynależnego jej stanowiska zastępcy Sekretarza Generalnego.

Spory graniczne między Tadżykistanem a Kirgistanem z kolei wpływają negatywnie na sytuację bezpieczeństwa w Azji Centralnej. OUBZ zaoferowała mediację między tymi państwami i wysłanie w rejon granicy sił pokojowych. Rozmowy w tej sprawie toczą się od września 2022 r., kiedy doszło do kolejnej eskalacji, w wyniku której śmierć poniosło ponad 100 osób, jednak jak dotąd nie przyniosły rezultatów.

Brak jednoznacznych i stanowczych działań OUBZ w obu tych przypadkach wskazuje na bezwład tej organizacji, zwłaszcza w sytuacji, kiedy Rosja nie ma chęci lub zdolności do interwencji i zakończenia konfliktów.

Uzależnienie państw OUBZ od rosyjskiego potencjału.

Kluczową rolę Rosji dla funkcjonowania OUBZ pokazała [interwencja w Kazachstanie](#) w 2022 r. Choć miała stosunkowo niewielką skalę (liczba wykorzystanych sił, czas trwania), potwierdziła, że aby operacja realizowana pod egidą OUBZ była skuteczna, Rosja musi zabezpieczać najważniejsze elementy (logistyka, dowodzenie). OUBZ nie jest też w stanie prowadzić najważniejszych ćwiczeń swoich sił szybkiego reagowania (KSOR) bez rosyjskiego udziału, a dla członków organizacji Rosja jest największym dostawcą uzbrojenia.

Rosja dotychczas wykorzystywała to uzależnienie do kształtowania systemu bezpieczeństwa w swoim sąsiedztwie i odzyskiwania części wpływów utraconych po rozpadzie ZSRR. Władze większości państw członkowskich OUBZ nie widziały ponadto alternatywy dla tego sojuszu i traktowały go jak ważny instrument wzmacniania swojego bezpieczeństwa, zarówno w zakresie ochrony antyterrorystycznej, jak i ewentualnego wsparcia przed buntami społecznymi. Wydarzenia 2022 r. uwiarydliły jednak brak rosyjskich zdolności do utrzymywania dużej aktywności w Azji Centralnej i na Kaukazie Południowym przy jednoczesnym zaangażowaniu w wojnę na Ukrainie. Biorąc pod uwagę utrzymywanie się czynników potencjalnie rodzących zagrożenia (jak radykalne ruchy islamskie), będzie to osłabiało poczucie bezpieczeństwa państw OUBZ.

Wnioski i perspektywy. Agresja na Ukrainę spowodowała zmniejszenie rosyjskich możliwości reagowania na sytuacje kryzysowe w swoim południowym i wschodnim sąsiedztwie. Negatywnie wpłynęła także na zdolności Rosji do potencjalnego zaangażowania się w operacje OUBZ o dużej skali. Może to spowodować, że OUBZ w najbliższych latach zostanie całkowicie zmarginalizowana i przestanie zapewniać bezpieczeństwo swoim członkom. Spadek znaczenia OUBZ wraz z przedłużającym się zaangażowaniem Rosji w agresję przeciw Ukrainie spowoduje zmiany w systemie bezpieczeństwa obszaru b. ZSRR. Niektórzy członkowie OUBZ będą skłonni szukać wsparcia wojskowego u innych państw – zwłaszcza Chin, Turcji i w pewnym zakresie USA. Na otrzymaniu takiej pomocy zależeć będzie przede wszystkim Tadżykistanowi, głównie ze względu na trudności w zabezpieczeniu granicy z Afganistanem, natomiast Kazachstan będzie starał się budować niezależną pozycję w regionie.

Oslabienie OUBZ będzie oznaczało zmniejszenie prawdopodobieństwa użycia przez nią sił w przypadku konfliktów wewnętrznych w państwach członkowskich. Brak współpracy nawet pojedynczych państw OUBZ – zarówno w zakresie wymiany informacji, jak i prowadzonych ćwiczeń – może natomiast oznaczać zwiększenie zagrożenia terrorystycznego na obszarze odpowiedzialności tej organizacji, ale też w Europie. Dlatego członkowie UE mogliby zaoferować centralnoazjatyckim państwom OUBZ poszerzenie współpracy w zakresie zwalczania terroryzmu. UE może nadal wspierać mediacje między Armenią i Azerbejdżanem, co będzie stabilizowało sytuację na Kaukazie Południowym.

USA z kolei w ramach rozwijania współpracy w formacie C5+1 (Kazachstan, Kirgistan, Tadżykistan, Turkmenistan, Uzbekistan + USA), którego ostatnie spotkanie ministerialne z udziałem sekretarza stanu Antony'ego Blinkena odbyło się 28 lutego br. w Astanie, mogą zadeklarować dostawy uzbrojenia i wsparcie w walce z organizacjami terrorystycznymi, które mają korzenie w Afganistanie. USA mogą też zorganizować kolejne ćwiczenia w regionie na wzór manewrów Regionalna Współpraca 2022, które odbyły się w Tadżykistanie z udziałem Mongolii, Kazachstanu, Kirgistanu, Pakistanu, Uzbekistanu i Tadżykistanu. Dla USA będzie to też szansa na ograniczanie w regionie wpływów Chin, które przygotowują się do pierwszego szczytu z państwami Azji Centralnej w maju br.